

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

[૨૦૧૭] ૭ એસ.સી.આર. ૫૪૨

લેખ રાજ (મૃતક) તેમના કાયદેસરના વારસદારો અને અન્ય

વિરુદ્ધ

રણજીત સિંહ અને અન્ય

(સિવિલ અપીલ નં. ૧૮૮૫ ઓફ ૨૦૦૮)

ઓગસ્ટ ૧૬, ૨૦૧૭

[આર. કે. અગ્રવાલ અને અભય મનોહર સપરે, ન્યાયમૂર્તિશ્રીઓ]

પંજાબ કસ્ટમ (પાવર ટુ કોન્ટેસ્ટ) એક્ટ, ૧૯૨૦ – જમીનના સંબંધમાં દાખલ કરવામાં આવેલો જાહેરનામા માટેનો દાવો – ટ્રાયલ કોર્ટે દાવો ફગાવી દીધો હતો – જોકે, અપીલ કોર્ટે પ્રતિવાદીની તરફેણમાં હુકમનામું કર્યું જે અંતિમ બન્યું

કારણ કે તેને અપીલકર્તાઓ દ્વારા પડકારવામાં આવ્યું ન હતું – અમલીકરણ અરજી – જજમેન્ટ ડેટર-અપીલકર્તાઓ દ્વારા પડકારવામાં આવી – અમલીકરણ કોર્ટે અમલીકરણ અરજી મંજૂર કરી – અપીલમાં, અપીલ કોર્ટ અને રિવિઝનલ કોર્ટે અમલીકરણ કોર્ટના આદેશને માન્ય રાખ્યો – વર્તમાન અપીલમાં, જજમેન્ટ ડેટર-અપીલકર્તાઓએ વાંધો ઉઠાવ્યો કે પંજાબ કસ્ટમ (પાવર ટુ કોન્ટેસ્ટ) એક્ટ, ૧૯૨૦ માં ૧૯૭૩ માં કરવામાં આવેલા સુધારાના પ્રકાશમાં હુકમનામું રદબાતલ થયું હતું; કે હુકમનામું ધારક-પ્રતિવાદીના જે અધિકારો પર તેમનો દાવો આધારિત હતો તે સંબંધિત સમયે એક્ટની જોગવાઈઓ દ્વારા સંચાલિત હતા પરંતુ ૧૯૭૩ માં કરવામાં આવેલા સુધારાએ તે રૂઢિગત અધિકારો છીનવી લીધા હતા; કે સર્વોચ્ચ અદાલતે દર્શન સિંહ અને કેસર સિંહના કેસમાં સુધારાને તેની કામગીરીમાં ભૂતલક્ષી ગણાવ્યો હતો અને તેથી સુધારાના કારણે દાવો દાખલ કરવાનો મુખ્ય આધાર પાછો ખેંચાઈ ગયો હતો અને તેથી, પ્રશ્ન હેઠળનું હુકમનામું રદબાતલ થઈ ગયું હતું – ઠરાવ્યું: તે હકીકત પરથી સ્પષ્ટ છે કે દાવો ૧૯૬૨ માં દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો જ્યારે અપીલ કોર્ટે ૧૯૬૫ માં હુકમનામું પસાર કર્યું હતું અને એક્ટમાં સુધારો ૧૯૭૩ માં રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો અને અમલમાં આવ્યો હતો – તેથી વિવાદ ૧૯૭૩ માં સુધારો અમલમાં આવ્યો તે પહેલાં જ અંતિમ સ્વરૂપ ધારણ કરી ચૂક્યો હતો – બીજું, સુધારો પ્રકૃતિમાં રેટ્રોએક્ટિવ (પૂર્વવ્યાપી અસર ધરાવતો) હોવાનું માનવામાં આવ્યું હતું અને તેથી, તે ફક્ત તે જ કાર્યવાહીને લાગુ પડતું હતું, જે

સુધારો અમલમાં આવ્યો તે તારીખે, એટલે કે ૧૯૭૩ માં પેઝિંગ હતી, અથવા જ્યાં સુધારાની તારીખ પછી કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી – વધુમાં, ૧૯૭૩ ના સુધારા અધિનિયમની જોગવાઈઓ ફક્ત પંજાબ રાજ્યને જ લાગુ પડે છે જ્યારે આ કેસ હરિયાણા રાજ્યમાંથી ઉદ્ભવે છે – આમ, આક્ષેપિત આદેશમાં કોઈ દખલ કરવાની જરૂર નથી – સિવિલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૦૮.

સિવિલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૦૮:

હુકમનામું – અમલીકરણ – અમલીકરણ કોર્ટની સત્તા – ઠરાવ્યું: અમલીકરણ કોર્ટ હુકમનામાની પાછળ જઈ શકતી નથી – વાંધાઓની કોઈપણ તપાસ અમલીકરણ કોર્ટને હુકમનામાની પાછળ લઈ જશે જે કાયદામાં અનુમતિપાત્ર નથી.

હુકમનામું – અમલીકરણ – તથ્યો પર ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓ – અમલીકરણની કાર્યવાહીમાં તપાસ કરી શકાય નહીં.

કાયદો – સુધારો – કાયદામાં સુધારા પછી પક્ષકારોના અધિકારો – ઠરાવ્યું: જો પક્ષકારોના અધિકારો પહેલેથી જ નક્કી થઈ ગયા હોય તો કાયદામાં પછીનો ફેરફાર આવા અધિકારોને છીનવી લેશે નહીં જે આવા ફેરફાર પહેલાં પક્ષકારો વચ્ચે વિવાદનો અંત આવવાને કારણે અંતિમ બની ગયા હતા – પંજાબ કસ્ટમ (પાવર ટુ કોન્ટેસ્ટ) એક્ટ, ૧૯૨૦.

અપીલ – નવી દલીલ/વાંધો – ઠરાવ્યું: જ્યારે કાર્યવાહીના કોઈપણ તબક્કે વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો ન હોય ત્યારે તેને અપીલમાં પ્રથમ વખત ઉઠાવવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં.

અપીલ ફગાવી દેતા, અદાલતે ઠરાવ્યું:

૧. આ વાંધો ન તો અમલીકરણ કોર્ટ સમક્ષ, ન પ્રથમ અપીલ કોર્ટ સમક્ષ અને ન તો હાઈકોર્ટ સમક્ષ ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જ્યારે કાર્યવાહીના કોઈપણ તબક્કે વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો ન હતો ત્યારે તેને આ અપીલમાં પ્રથમ વખત ઉઠાવવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં. જજમેન્ટ-ડેટર્સને અન્ય ઘણા વાંધાઓ સાથે આ વાંધો ઉઠાવતા કંઈ રોકતું ન હતું જેથી અદાલતો આવા વાંધા પર તેમનો નિર્ણય નોંધી શકે. જો કે, તેમ કરવામાં આવ્યું ન હતું. અન્યથા પણ, આ વાંધામાં કોઈ યોગ્યતા નહોતી, કારણ કે દાવો અને અપીલ, જે દાવોમાંથી ઉદ્ભવ્યા હતા, તે સુધારો અમલમાં આવ્યો તે તારીખ પહેલાં જ નક્કી થઈ ગયા હતા. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, દાવો/અપીલ સુધારાથી અપ્રભાવિત રહ્યા હતા. તે હકીકત પરથી સ્પષ્ટ છે કે દાવો ૧૯૬૨ માં દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો જ્યારે અપીલ કોર્ટે ૧૯૬૫ માં હુકમનામું પસાર કર્યું હતું અને એક્ટમાં સુધારો ૧૯૭૩ માં રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો અને અમલમાં આવ્યો હતો. તેથી વિવાદ સુધારો અમલમાં આવ્યો તે પહેલાં જ અંતિમ સ્વરૂપ ધારણ કરી ચૂક્યો હતો. બીજું, સુધારો પ્રકૃતિમાં રેટ્રોએક્ટિવ હોવાનું માનવામાં

આવ્યું હતું જે કેસર સિંહના પેરા ૪ માંથી સ્પષ્ટ થશે. ત્રીજું, સુધારો રેટ્રોએક્ટિવ હોવાથી, તે ફક્ત તે જ કાર્યવાહીને લાગુ પડતું હતું, જે સુધારો અમલમાં આવ્યો તે તારીખે, એટલે કે ૧૯૭૩ માં પેલિંગ હતી, અથવા જ્યાં સુધારાની તારીખ પછી કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી. [પેરા ૧૫-૧૯] [૫૪૮-બી-ઈ; ૫૪૯-બી]

૨. સુધારાનો લાભ લેવા માટે, અપીલકર્તાઓ (જજમેન્ટ-ડેટર્સ) માટે પ્રથમ અપીલ કોર્ટના હુકમનામા સામે બીજી અપીલ દાખલ કરવી જરૂરી હતી અને જો બીજી અપીલ ૧૯૭૩ પછી નક્કી કરવામાં આવી હોત, તો પક્ષકારોના અધિકારો પર સુધારાની અસરને આ કોર્ટ દ્વારા કેસર સિંહના કેસમાં સ્થાપિત કાયદાના પ્રકાશમાં સુધારાના સંદર્ભમાં ધ્યાનમાં લઈ શકાય હોત. જો કે, તેમ કરવામાં આવ્યું ન હતું કારણ કે, પ્રશ્ન હેઠળનું હુકમનામું ૧૯૬૫ માં જ અંતિમ સ્વરૂપ ધારણ કરી ચૂક્યું હતું. જો પક્ષકારોના અધિકારો પહેલેથી જ નક્કી થઈ ગયા હોય તો કાયદામાં પછીનો ફેરફાર આવા અધિકારોને છીનવી લેશે નહીં જે આવા ફેરફાર પહેલાં પક્ષકારો વચ્ચે વિવાદનો અંત આવવાને કારણે અંતિમ બની ગયા હતા. [પેરા ૨૦-૨૧] [૫૪૯-સી-ઈ]

૩. હજુ એક અન્ય તફાવતકારક હકીકત છે જેના કારણે દર્શન સિંહ અને કેસર સિંહમાં સ્થાપિત કાયદો આ કેસની હકીકતોને લાગુ કરી શકાતો નથી. તેમાં કોઈ

વિવાદ નથી કે ૧૯૭૩ ના સુધારા અધિનિયમની જોગવાઈઓ ફક્ત પંજાબ રાજ્યને જ લાગુ પડે છે જ્યારે આ કેસ હરિયાણા રાજ્યમાંથી ઉદ્ભવે છે. રેકૉર્ડ પર એવું કંઈ નથી જે દર્શાવે કે આ એક્ટની જોગવાઈઓ હરિયાણા રાજ્ય સુધી પણ લંબાવવામાં આવી હતી અને, જો એમ હોય તો, ક્યારથી અને કયા કાયદાઓના અનુકૂલન દ્વારા. આ કારણોસર, હુકમનામાને રદબાતલ હોવાનું કહીને પડકારતી અપીલકર્તાઓની દલીલ કોઈ પણ યોગ્યતા વિનાની છે અને તેને ફગાવી દેવી જોઈએ. [પેરા ૨૩-૨૪] [૫૪૯-૭-એચ; ૫૫૦-એ]

દર્શન સિંહ વિ. રામ પાલ સિંહ અને અન્ય (૧૯૯૨) સપ્લ. (૧) એસસીસી ૧૯૧: [૧૯૯૦] ૩ સપ્લ. એસસીઆર ૨૧૨; કેસર સિંહ અને અન્ય વિ. સાધુ (૧૯૯૬) ૭ એસસીસી ૭૧૧: [૧૯૯૬] ૧ એસસીઆર ૧૦૧૭ લાગુ પડતા નથી તેમ ઠરાવ્યું.

જ. કાયદાનો એક સ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે અમલીકરણ કોર્ટ હુકમનામાની પાછળ જઈ શકતી નથી. આ સિદ્ધાંત આ કેસની હકીકતોને સંપૂર્ણપણે લાગુ પડે છે કારણ કે અપીલકર્તાઓ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા તમામ તથ્યાત્મક વાંધાઓ માત્ર દાવાની ટ્રાયલ દરમિયાન જ ઉઠાવી શકાયા હોત, અમલીકરણની કાર્યવાહીમાં નહીં. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, વાંધાઓની કોઈપણ તપાસ અમલીકરણ કોર્ટને હુકમનામાની પાછળ લઈ ગઈ હોત જે કાયદામાં

અનુમતિપાત્ર ન હતું. [પેરા ૨૫] [૫૫૦-સી]

કેસ લો સંદર્ભ

[૧૯૯૦] ૩ સપ્લ. એસસીઆર ૨૧૨ લાગુ પડતો નથી તેમ ઠરાવ્યું – પેરા

૧૩

[૧૯૯૬] ૧ એસસીઆર ૧૦૧૭ લાગુ પડતો નથી તેમ ઠરાવ્યું – પેરા ૧૩

સિવિલ અપીલેટ જ્યુરિડિક્શન: સિવિલ અપીલ નં. ૧૮૮૫ ઓફ ૨૦૦૮.

ચંદીગઢ ખાતેની પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટના સી.આર. નં. ૩૮૨૩ ઓફ ૨૦૦૫ માં તારીખ ૦૪.૦૮.૨૦૦૬ ના ચુકાદા અને અંતિમ આદેશમાંથી.

અજય પાલ, કુમારી ભૂપિન્દર, પી.પી. નાયક, અપીલકર્તાઓ માટે એડવોકેટ.

નીરજ કુમાર જૈન, સિનિયર એડવોકેટ, પ્રથમ કાંત, ઉગ્ર શંકર પ્રસાદ, પ્રતિવાદીઓ માટે એડવોકેટ.

અદાલતનો ચુકાદો અભય મનોહર સપેરે, જસ્ટિસ દ્વારા આપવામાં આવ્યો

હતો.

૧. આ અપીલ જજમેન્ટ-ડેટર્સ (પ્રતિવાદીઓ) દ્વારા ચંદીગઢ ખાતેની પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટ દ્વારા સી.આર. નં. ૩૮૨૩ ઓફ ૨૦૦૫ માં તારીખ ૦૪.૦૮.૨૦૦૬ ના રોજ પસાર કરાયેલ અંતિમ ચુકાદા અને આદેશ સામે દાખલ કરવામાં આવી છે, જેના દ્વારા હાઈકોર્ટે એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ, જગધરીના તારીખ ૧૬.૦૭.૨૦૦૫ ના આદેશ સામે અપીલકર્તાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી સિવિલ રિવિઝન ફગાવી દીધી હતી, જેણે અમલીકરણ કોર્ટના તારીખ ૧૨.૦૫.૨૦૦૫ ના આદેશને માન્ય રાખ્યો હતો.

૨. આ અપીલમાં સામેલ મુદ્દાને સમજવા માટે અમે અહીં સંક્ષિપ્તમાં તથ્યો રજૂ કરીએ છીએ.

૩. આ કાર્યવાહી, જે અપીલમાં આ કોર્ટ સુધી પહોંચી છે, તે પ્રતિવાદીઓ (વાદીઓ/હુકમનામું ધારકો) દ્વારા અપીલકર્તાઓ (પ્રતિવાદીઓ/જજમેન્ટ-ડેટર્સ) વિરુદ્ધ કૃષિ જમીન કિલા નં. ૫૧/૧૯, ૧/૨૨, ૧/૨૩, ૧/૨૪ અને ૨, જેનું કુલ ક્ષેત્રફળ ૧૧૯ કનાલ ૭ મારલા છે, જે ગામ ઈશારપુર, તહસીલ જગધારી, જિલ્લો યમુના નગરમાં આવેલી છે, તેના સંદર્ભમાં એડિશનલ

ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ (II), અંબાલા દ્વારા અપીલ નં. ૧૮૫ ઓફ ૧૭.૦૨.૧૯૬૪ માં તારીખ ૧૪.૦૫.૧૯૬૫ ના રોજ પસાર કરાયેલા ચુકાદા અને હુકમનામાના આધારે શરૂ કરવામાં આવેલી અમલીકરણની કાર્યવાહીમાંથી ઉદ્ભવે છે, જે સિવિલ દાવો નં. ૪૬૧/૧૯૬૨ માંથી ઉદ્ભવ્યો હતો અને જે ૨૭.૧૧.૧૯૬૩ ના રોજ પ્રતિવાદીઓની તરફેણમાં નક્કી થયો હતો.

જ. પ્રતિવાદીઓએ અપીલકર્તાઓના પુરોગામી-લેખરાજ સામે ઉપરોક્ત દાવો કરેલી જમીનના સંદર્ભમાં જાહેરનામું અને અન્ય પરિણામી રાહત મેળવવા માટે સિવિલ દાવો દાખલ કર્યો હતો. વાદીઓએ દાવો દાખલ કર્યો હતો જેમાં અન્ય બાબતોની સાથે તેમના રૂઢિગત અધિકારોનો પણ સમાવેશ થતો હતો, જે તે સમયે, પ્રતિવાદીઓ સામે રાહત મેળવવા માટે દાવાની જમીનમાં કાયદા દ્વારા માન્ય હતા.

પ. જોકે દાવો ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા ફગાવી દેવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ વાદીઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલમાં એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ (II), અંબાલા દ્વારા તારીખ ૧૪.૦૫.૧૯૬૫ ના અપીલ ચુકાદા/હુકમનામા દ્વારા તેને માન્ય રાખવામાં આવ્યો હતો, જે ઉપર વિગતવાર જણાવેલ છે. આ અપીલ હુકમનામું અંતિમ બન્યું કારણ કે પ્રતિવાદીઓએ બીજી અપીલમાં હુકમનામાને વધુ પડકાર્યું ન હતું.

૬. અપીલ ચુકાદા/હુકમનામાનો કાર્યકારી ભાગ, જેના પરિણામે વાદીઓનો દાવો મંજૂર થયો, તે નીચે મુજબ છે:

"૬..... ઉપરના મારા તારણને ધ્યાનમાં રાખીને, હું, તેથી, આથી ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદા અને હુકમનામાને રદ કરીને અપીલ સ્વીકારું છું અને વાદીઓને જાહેરનામું આપું છું કે પ્રતિવાદી નં. ૨ દ્વારા પ્રતિવાદી નં. ૧ ની તરફેણમાં વિવાદિત જમીનનું વેચાણ તેમના પિતા કાન્શી રામના મૃત્યુ પછી વારસાના અધિકારોને અસર કરશે નહીં અને તેઓ તેમના મૃત્યુ પર પ્રતિવાદી નં. ૧ ને ૨૦૦૦/- રૂપિયા ચૂકવીને તેના કબજા માટે હકદાર રહેશે. જો તેઓ જાહેરનામા માટે તેમને આપવામાં આવેલા હુકમનામાનો લાભ લેવા માંગતા ન હોય, તો તેઓ પ્રતિવાદી નં. ૧ ને ૫૦૦૦/- રૂપિયા ચૂકવીને વિવાદિત જમીનનો કબજો મેળવવા માટે હકદાર રહેશે, જે તેઓ ૧૪/૬/૬૫ ના રોજ અથવા તે પહેલાં જમા કરાવશે. પક્ષકારો સમગ્ર પ્રક્રિયાનો પોતાનો ખર્ચ જાતે ભોગવશે."

૭. આ તે હુકમનામું છે, જેને અમલીકરણ કોર્ટમાં હુકમનામું ધારકો (પ્રતિવાદીઓ) દ્વારા અપીલકર્તાઓ (જજમેન્ટ-ડેટર્સ) વિરુદ્ધ અમલીકરણમાં મૂકવામાં આવ્યું હતું. અપીલકર્તાઓ, નોટિસ મળ્યા પછી, હાજર થયા અને

હુકમનામાના અમલીકરણ સામે અનેક વાંધાઓ ઉઠાવ્યા.

૮. અપીલકર્તાઓ અનુસાર, પ્રથમ, પ્રતિવાદીઓ દ્વારા દાખલ કરવામા આવેલી અમલીકરણ અરજી સમયમર્યાદામાં ન હતી; બીજું, હુકમનામું ધારકોના પિતાએ વેચાણ ખત દ્વારા પ્રી-એમ્પશનના તેમના અધિકારનો ઉપયોગ કરીને અન્ય મિલકત ખરીદી હોવાથી, પ્રશ્ન હેઠળનું હુકમનામું બિન-અમલીકરણપાત્ર બની ગયું હતું; ત્રીજું, કાર્યવાહીની કોઈ નોટિસ અપીલકર્તાઓને આપવામાં આવી ન હતી અને તેથી અમલીકરણ અરજી જાળવી શકાય તેવી ન હતી; ચોથું, હુકમનામું ધારકો હુકમનામાની શરતો મુજબ નાણાં જમા કરવામાં નિષ્ફળ ગયા હોવાથી, તેઓએ અમલીકરણ અરજી દાખલ કરવાનો તેમનો અધિકાર ગુમાવી દીધો હતો; પાંચમું, કારણ કે તે દરમિયાન, જજમેન્ટ-ડેટર્સે દાવો કરેલી જમીનમાં રોકાણ કર્યું હતું અને વૃક્ષો/પાક વાવીને તથા ટ્યુબવેલ લગાવીને તેને ખેતીલાયક બનાવી હતી, તેથી હુકમનામું તેમની સામે બિન-અમલીકરણપાત્ર બની ગયું હતું; છઠ્ઠું, દાવાની જમીન અનેક પક્ષકારોની સંયુક્ત માલિકીની હોવાથી જ્યાં સુધી તે તમામ સહ-માલિકો વચ્ચે વહેંચવામાં ન આવે ત્યાં સુધી, હુકમનામું ધારકોને દાવાની જમીનમાં કોઈ અધિકારનો દાવો કરવાનો કોઈ અધિકાર ન હતો. આ મુખ્યત્વે એવા વાંધાઓ હતા જે જજમેન્ટ-ડેટર્સે પ્રશ્ન હેઠળના હુકમનામાના અમલીકરણનો વિરોધ કરવા માટે તેમના જવાબમાં ઉઠાવ્યા હતા.

૯. અમલીકરણ કોર્ટે, તારીખ ૧૨.૦૫.૨૦૦૫ ના આદેશ દ્વારા, તમામ વાંધાઓને ફગાવી દીધા અને તેમને સંપૂર્ણપણે નજીવા અને કોઈપણ યોગ્યતા વિનાના ગણાવ્યા. પરિણામે, અમલીકરણ કોર્ટે હુકમનામાની શરતોને અસરકારક બનાવવા માટે અમલીકરણ અરજી મંજૂર કરી.

૧૦. જજમેન્ટ-ડેટર્સ, વ્યથિત થઈને, એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ સમક્ષ અપીલ દાખલ કરી. અપીલ કોર્ટે તારીખ ૧૬.૦૭.૨૦૦૫ ના આદેશ દ્વારા અપીલ ફગાવી દીધી અને અમલીકરણ કોર્ટના આદેશને માન્ય રાખ્યો. જજમેન્ટ-ડેટર્સ, વ્યથિત થઈને, હાઈકોર્ટ સમક્ષ રિવિઝન દાખલ કર્યું. આક્ષેપિત આદેશ દ્વારા, હાઈકોર્ટે રિવિઝન ફગાવી દીધું અને અમલીકરણ તથા અપીલ કોર્ટના આદેશોને માન્ય રાખ્યા, જેના કારણે જજમેન્ટ-ડેટર્સ દ્વારા આ અપીલ દાખલ કરવામાં આવી.

૧૧. અપીલકર્તાઓ માટેના વિદ્વાન વકીલ શ્રી અજય પાલ અને પ્રતિવાદીઓ માટેના વિદ્વાન સિનિયર વકીલ શ્રી નીરજ કુમાર જૈનની સુનાવણી કરી.

૧૨. અપીલકર્તાઓ (જજમેન્ટ-ડેટર્સ) માટેના વિદ્વાન વકીલે આક્ષેપિત

આદેશની કાયદેસરતા અને ચોકસાઈ પર હુમલો કરતી વખતે માત્ર એક જ મુદ્દો ઉઠાવ્યો. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જે તમામ વાંધાઓ પર પ્રશ્ન હેઠળના હુકમનામાને અમલીકરણ કોર્ટ, પ્રથમ અપીલ કોર્ટ અને છેલ્લે હાઈકોર્ટ સમક્ષ પડકારવામાં આવ્યું હતું, તે બધા જતું કરવામાં આવ્યા હતા અને પડકાર માત્ર એક જ કાયદાકીય મુદ્દા સુધી મર્યાદિત રાખવામાં આવ્યો હતો.

૧૩. વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા અનુસાર, પ્રશ્ન હેઠળનું હુકમનામું પંજાબ કસ્ટમ (પાવર ટુ કોન્ટેસ્ટ) એક્ટ, ૧૯૨૦ (ત્યારબાદ "એક્ટ" તરીકે ઓળખવામાં આવે છે) માં ૧૯૭૩ માં કરવામાં આવેલા સુધારાના પ્રકાશમાં રદબાતલ થયું હતું. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે વાદીઓ (હુકમનામું ધારકો) ના અધિકારો, જેના પર તેમનો દાવો આધારિત હતો, તે સંબંધિત સમયે એક્ટની જોગવાઈઓ દ્વારા સંચાલિત હતા પરંતુ ૧૯૭૩ માં કરવામાં આવેલા સુધારાએ તે રૂઢિગત અધિકારો છીનવી લીધા હતા. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે આ સુધારો આ કોર્ટ દ્વારા બે નિર્ણયો, દર્શન સિંહ વિ. રામ પાલ સિંહ અને અન્ય, (૧૯૯૨) સપ્લ (૧) એસસીસી ૧૯૧ અને કેસર સિંહ અને અન્ય વિ. સાધુ (૧૯૯૬) ૭ એસસીસી ૭૧૧ માં તેની કામગીરીમાં ભૂતલક્ષી હોવાનું માનવામાં આવ્યું હતું અને તેથી દાવો દાખલ કરવાનો મુખ્ય આધાર જ સુધારાના કારણે પાછો ખેંચાઈ ગયો હતો. તેથી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે આ કારણોસર, પ્રશ્ન હેઠળનું હુકમનામું રદબાતલ થઈ ગયું હતું.

એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે કારણ કે વાંધો, કાયદેસર હોવા ઉપરાંત, કેસના મૂળમાં જાય છે, તેથી અમલીકરણ કાર્યવાહીમાં આવા વાંધો ઉઠાવવાની પરવાનગી છે.

૧૪. અમારા વિચારશીલ અભિપ્રાય મુજબ, આ દલીલ સંપૂર્ણપણે ગેરસમજભરી છે અને નીચે વિગતવાર જણાવેલા એક કરતા વધુ કારણોસર તે ફગાવી દેવી જોઈએ.

૧૫. પ્રથમ, આ વાંધો ન તો અમલીકરણ કોર્ટ સમક્ષ, ન પ્રથમ અપીલ કોર્ટ સમક્ષ અને ન તો હાઈકોર્ટ સમક્ષ ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જ્યારે કાર્યવાહીના કોઈપણ તબક્કે વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો ન હતો ત્યારે તેને આ અપીલમાં પ્રથમ વખત ઉઠાવવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં. જજમેન્ટ-ડેટર્સને અન્ય ઘણા વાંધાઓ સાથે આ વાંધો ઉઠાવતા કંઈ રોકતું ન હતું જેથી અદાલતો આવા વાંધા પર તેમનો નિર્ણય નોંધી શકે. જો કે, તેમ કરવામાં આવ્યું ન હતું.

૧૬. ઉપર જણાવ્યા મુજબ, દલીલ ખાતર ધારી લઈએ કે જજમેન્ટ-ડેટર્સ આવા વાંધો ઉઠાવી શકતા હતા અને તેમણે તે ઉઠાવ્યો હતો, તેમ છતાં અમારા મતે,

તેમાં કોઈ યોગ્યતા નહોતી. તે સરળ કારણ છે કે દાવો અને અપીલ, જે દાવોમાંથી ઉદ્ભવ્યા હતા, તે સુધારો અમલમાં આવ્યો તે તારીખ પહેલાં જ નક્કી થઈ ગયા હતા. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, દાવો/અપીલ સુધારાથી અપ્રભાવિત રહ્યા હતા.

૧૭. તે હકીકત પરથી સ્પષ્ટ છે કે દાવો ૧૯૬૨ માં દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો જ્યારે અપીલ કોર્ટે ૧૯૬૫ માં હુકમનામું પસાર કર્યું હતું અને એક્ટમાં સુધારો ૧૯૭૩ માં રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો અને અમલમાં આવ્યો હતો. તેથી વિવાદ સુધારો અમલમાં આવ્યો તે પહેલાં જ અંતિમ સ્વરૂપ ધારણ કરી ચૂક્યો હતો.

૧૮. બીજું, સુધારો પ્રકૃતિમાં રેટ્રોએક્ટિવ હોવાનું માનવામાં આવ્યું હતું જે કેસર સિંહ (સુપ્રા) ના પેરા ૪ માંથી સ્પષ્ટ થશે, જે નીચે મુજબ છે:

"૪. વિવાદ હવે અસ્પષ્ટ નથી. આ કોર્ટે દર્શન સિંહ વિ. રામ પાલ સિંહ, ૧૯૯૨ સપ્લ(૧) એસસીસી ૧૯૨ માં પંજાબ કસ્ટમ (પાવર ટુ કોન્ટેસ્ટ) એક્ટ, ૧૯૨૦ ના રૂઢિગત અધિકાર પર સુધારા અધિનિયમ, ૧૯૭૩ ની અસરને ધ્યાનમાં લીધી હતી અને ઠરાવ્યું હતું કે: (એસસીસી પૃષ્ઠ ૨૧૯-૨૨, પેરા ૫૧-૬૦)

"ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતો, મુખ્ય એક્ટની જોગવાઈઓ, હેતુઓ અને

કારણોના નિવેદન અને સુધારા અધિનિયમની જોગવાઈઓ તથા પંજાબ હાઈકોર્ટ અને આ કોર્ટના નિર્ણયોને ધ્યાનમાં લેતા, અમે એવા મતના છીએ કે સુધારા અધિનિયમ દ્વારા સુધારેલ મુખ્ય એક્ટની કલમ ૭ રેટ્રોએક્ટિવ છે અને પેન્ડિંગ કાર્યવાહીને લાગુ પડે છે. ઉજાગર સિંહ વિ. ધરમ સિંહ, સીએ નં. ૧૨૬૩ ઓફ ૧૯૭૩(એસસી) માં તારીખ ૨૮-૧૧-૧૯૮૬ ના અને ઉધમ સિંહ વિ. તરસેમ સિંહ, સીએ નં. ૧૧૩૫ ઓફ ૧૯૭૪(એસસી) માં તારીખ ૧૫-૭-૧૯૮૭ ના આ કોર્ટના નિર્ણયો પર પુનર્વિચારની જરૂર નથી."

(ભાર મૂક્યો)

૧૯. ત્રીજું, સુધારો રેટ્રોએક્ટિવ હોવાથી, તે ફક્ત તે જ કાર્યવાહીને લાગુ પડતું હતું, જે સુધારો અમલમાં આવ્યો તે તારીખે, એટલે કે ૧૯૭૩ માં પેન્ડિંગ હતી, અથવા જ્યાં સુધારાની તારીખ પછી કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી.

૨૦. અમારા વિચારશીલ અભિપ્રાય મુજબ, સુધારાનો લાભ લેવા માટે, અપીલકર્તાઓ (જજમેન્ટ-ડેટર્સ) માટે પ્રથમ અપીલ કોર્ટના હુકમનામા સામે બીજી અપીલ દાખલ કરવી જરૂરી હતી અને જો બીજી અપીલ ૧૯૭૩ પછી નક્કી કરવામાં આવી હોત, તો પક્ષકારોના અધિકારો પર સુધારાની અસરને આ

કોર્ટ દ્વારા કેસર સિંહના કેસ (સુપ્રા) માં સ્થાપિત કાયદાના પ્રકાશમાં સુધારાના સંદર્ભમાં ધ્યાનમાં લઈ શકાય હોત. જો કે, તેમ કરવામાં આવ્યું ન હતું કારણ કે, ઉપર જણાવ્યા મુજબ, પ્રશ્ન હેઠળનું હુકમનામું ૧૯૬૫ માં જ અંતિમ સ્વરૂપ ધારણ કરી ચૂક્યું હતું.

૨૧. જો પક્ષકારોના અધિકારો પહેલેથી જ નક્કી થઈ ગયા હોય તો, અમારા મતે, કાયદામાં પછીનો ફેરફાર આવા અધિકારોને છીનવી લેશે નહીં જે આવા ફેરફાર પહેલાં પક્ષકારો વચ્ચે વિવાદનો અંત આવવાને કારણે અંતિમ બની ગયા હતા.

૨૨. કેસર સિંહ (સુપ્રા) ના કેસમાં, વાદીએ ૧૯૭૮ માં દાવો દાખલ કર્યો હતો અને ૧૯૭૯ માં દાવોમાંથી ઉદ્દભવતી બીજી અપીલ દાખલ કરી હતી, તેથી, વિવાદ ૧૯૭૩ પછી શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો. આ કારણસર, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે પક્ષકારોના અધિકારો સુધારા અધિનિયમ દ્વારા સંચાલિત હતા. અહીં તેવી સ્થિતિ નથી. તેથી, દર્શન સિંહ અને કેસર સિંહ (સુપ્રા) માં સ્થાપિત કાયદો આ કેસની હકીકતોને લાગુ કરી શકાતો નથી.

૨૩. હજુ એક અન્ય તફાવતકારક હકીકત છે જેના કારણે દર્શન સિંહ અને કેસર

સિંહ (સુપ્રા) માં સ્થાપિત કાયદો આ કેસની હકીકતોને લાગુ કરી શકાતો નથી. તેમાં કોઈ વિવાદ નથી કે ૧૯૭૩ ના સુધારા અધિનિયમની જોગવાઈઓ ફક્ત પંજાબ રાજ્યને જ લાગુ પડે છે જ્યારે આ કેસ હરિયાણા રાજ્યમાંથી ઉદ્ભવે છે. રેકૉર્ડ પર એવું કંઈ નથી જે દર્શાવે કે આ એક્ટની જોગવાઈઓ હરિયાણા રાજ્ય સુધી પણ લંબાવવામાં આવી હતી અને, જો એમ હોય તો, ક્યારથી અને કયા કાયદાઓના અનુકૂલન દ્વારા.

૨૪. આ કારણોસર, અમે માનીએ છીએ કે હુકમનામાને રદબાતલ હોવાનું કહીને પડકારતી અપીલકર્તાઓની દલીલ કોઈ પણ યોગ્યતા વિનાની છે અને તેને ફગાવી દેવી જોઈએ.

૨૫. જોકે અપીલકર્તાઓ માટેના વિદ્વાન વકીલે આ અપીલમાં બે કોર્ટોના સહવર્તી તારણો પર હુમલો કર્યો નથી, તેમ છતાં અમે તારણો જોયા છે અને અમને જણાયું છે કે તે યોગ્ય રીતે નોંધવામાં આવ્યા હતા. પ્રથમ સ્થાને, ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓ તમામ તથ્યો પર હતા જેની તપાસ અમલીકરણની કાર્યવાહીમાં થઈ શકતી ન હતી. બીજું, કાયદાનો એક સ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે અમલીકરણ કોર્ટ હુકમનામાની પાછળ જઈ શકતી નથી. આ સિદ્ધાંત આ કેસની હકીકતોને સંપૂર્ણપણે લાગુ પડે છે કારણ કે અપીલકર્તાઓ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા તમામ તથ્યાત્મક વાંધાઓ માત્ર દાવાની ટ્રાયલ

દરમિયાન જ ઉઠાવી શકાયા હોત, અમલીકરણની કાર્યવાહીમાં નહીં. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, વાંધાઓની કોઈપણ તપાસ અમલીકરણ કોર્ટને હુકમનામાની પાછળ લઈ ગઈ હોત જે કાયદામાં અનુમતિપાત્ર ન હતું.

૨૬. અગાઉની ચર્ચાના પ્રકાશમાં, અમને અપીલમાં કોઈ યોગ્યતા જણાતી નથી, જે નિષ્ફળ જાય છે અને આથી ફગાવી દેવામાં આવે છે.

દેવિકા ગુજરાલ

અપીલ ફગાવી દેવામાં આવી.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

